

(המשך מעמוד 25)

הכביש העובר במרכז המושב, שהפך לאחר מכן לשדרת עצי הקוארניות, המהווה סימן דרך בארץ. אריק הקטן רכב על חמור ונפל על ערימת אבנים. הוא נפצע פצע עמוק ושותתים בסנטרו. אמו הרימה אותו. המרפאה של כפר-מל"ל היתה במרחק של 200 מטרים ממקום-התאונה. אך אמו של אריק החרימה את קופת-חולצתו. גיגל סיכסוך בין המישפחה ובין המושב. היא לא לקחה את הילד הפצוע למרפאה, וגם לא התעכבה כדי לרתום עגלה. היא לקחה אותו בזרועותיה, ורצה לאורך קילומטרים אל בית בודד בסרס ליד כפר-סבא. שם גרה הד"ר פוגל, רופאה שנישאה לגר רוס, ושהיתה אף היא מסוכסכת עם השכנים בכפר שלה. בינתיים ירדה החשיכה. האם דפקה בשערי-הברזל. הרופאה ובעלה יצאו החוץ, כשבידיהם מנורה. לאורה ראה הילד שאמו מכוסה כולה בדם — דמו שלו.

הרופאה ניתקה את הפצע ותפרה אותו, בלי הרדמה. האם נטלה את בנה שוב בזרועותיה, ורצה עימו כל הדרך בחזרה, הביתה.

כזאת היתה — וגשארנה עד היום — רבירה ("ורה") שנרמן, אשה קשוחה כבדורה, בתתי מטיפשת ובלתי-ינכנעת, זוחמת, מודדת ובגד תימשתלבת בחברה. היא היתה הדמות הדור מנינשות בחייו של אריאל שנרמן הצעיר.

יתכן כי אופייה של ורה חושל כתוצאה מן האכזבה הגדולה בחייה, ורה שניאורוב, ילידת מוהילב שברוסיה הלבנה, שלמדה רפואה בטיפלים, ושלא היתה ציונית כלל, הכירה את שמואל ("סמואל") שנרמן באוניברסיטה, התחנה עימו ובאה ארצה, מתוך אמונה מימיה שהיא באה אל ארץ תרבותית שבה תוכל להמשיך בלימודיה. כגון נמוג החלום חישמה. במשך עשר שנים עוד קיוותה שאיפסם תוכל להמשיך בלימודיה באוניברסיטה של בייירות, אך חייה החדשים הפכו זאת לאוטופיה גמורה. חווייה כזאת הרעילה את נשמותיה של נשים רבות בנות-דורה בעולם, ששאפו לחיים אינטלקטואליים ושגגור עליהן לחיות חיים קשים ומפרכים בעולם של יוסיים, ללא יכולת לפתח ולהוכיח את כשרונותיהן.

אם כן, לא גילתה זאת ורה שנרמן לאיש. היא רק הפכה נוקשה, בודדה ועקשנית ללא גבול, בעלת עקרונות-ברזל שלא השתנו עד היום, כשהיא בת 82.

לעומת ורה, שבאה מבית יהודי-רוסי מתבולל, בא בעלה מרקע מישפחתי יהודי-ציוני. אביו, סבו של אריק, מורה ציוני בעיר ברסט-ליטובסק, עלה בראשית המאה לארץ-ישראל. הוא היה אחד המורים הראשונים לעיברית במושבה רחובות. אך הוא לא עמד בתנאים הקשים, חזר עם אשתו וארבעת בניו לעיר-מולדתו. שם הספיקה הסבתא ב-1913 לילד תינוק בשם מנחם בגין — מיקרה מוזה, שהתגלה רק אחרי שדרכיהם של שרון ובגין הצטלבו כעבור 60 שנה. הסב גם היה ציר בקונגרס ציוני בשווייץ, וקנה שם שעון שהיה פאר המישפחה במשך זמן רב.

במלחמת-העולם הראשונה ברח סמואל שנרמן ("איש יפה", בגרמנית) מברסט-ליטובסק, שהיתה באזור הקרבות בין גרמניה ורוסיה, לטיפלים בגרונות הרחוקה. שם למד אגרונומיה, כדי להכשיר את עצמו לחיים בארץ-ישראל. היה זה מיקצוע-לימוד בלתי-רגיל מאוד לצעיר יהודי כמחנה.

הסטודנט הציוני לאגרונומיה והסטודנטית המתבוללת לרפואה הכירו זה את זה, התאהבו ונישאו. השאלה אם יישארו ברוסיה או יעלו לארץ נפתרה מאלה. אנשי-המסחר הקיפו באחד הימים את הבית שבו עמדה להתכנס כבוצה של צעירים יהודיים, סטודנטים שהשתייכו לפועלי-ציון. כל הנוכחים הוגלו לסיביר.

ראש-האירגון, סמואל שנרמן, שעמד לתת שם שיעור בעיברית, איחר לפגישה, וכך ניצלה. הוא ברח עם אשתו לעיר-הנמל בטומי, בחוף הים השחור, ושם עלו לאונייה לארץ-ישראל.

כמו גוש-שומן גדול

גבי ורה שנרמן היתה הפגישה הראשונה עם הארץ הלב נורא. שום דבר לא הכין אותה למציאות של ארץ צחיחה, מפגרת, ובעיקר — מיוזרחת. יש דמיון מוזר בין התרשמות ראשונה זו של האשה מטיפלים, בפברואר 1922, ובין התרשמותו של צעיר יהודי מפלונסק בשם דוד גרין, שירד כמנה בחוף יפו 17 שנים לפני כן.

גרין, שינה את שמו לבן-גריון, תיאר את החוויה כך: "הרידה בחוף יפו, בסירה הערבים הסוחבים ומטלטלין וזורקים אנשים וחפצים בקול-קולות, בשפה זרה ומוזרה ובתנועות-ידיים מיוזרות — לא היתה מן הדברים הקלים והנעימים ביותר... והוא הוסיף לתאר את "סימטאות-הפצרות המלוכלכות..."

בצורה דומה עד להפליא תיארה ורה שנרמן את חווייתה שלה: "בסירת-המשוטים הגדולה שהתקרבה אל האונייה, כדי להעביר את העולים אל החוף, עמד ערבי גדול-מידות, לבוש מכנסיים משתלשלים. ורה נחרדה למראהו. נורא פחדתי. הוא הושיט אלינו את שתי ידיו

הגדולות ואני, שלא ראיתי אף פעם ערבי, לא ידעתי מה הוא רוצה. הוא נראה לי כמו גוש-שומן גדול. רק כעבור זמן הבנתי שהוא רוצה להוריד אותנו אל הסירה. אמרתי שיקח קודם את סמואל. אחר-כך הוריד את כל החברים. אני הייתי האחרונה שירדתי. נורא פחדתי ממנו."

הפחד האינסטינקטיבי הזה מפני הערבים, כאילו היו בני-אדם מסוג אחר שאי-אפשר להיטות בהם, והשייכים לכוכב אחר, לא נמשך את ורה שנרמן עד היום, כשם שלא נטש את כך גוריון עד יומה האחרון.

לא מכבר ביקרה ורה שנרמן את בנה בחוזה שלו. היא שמה לב לחורים במעקה-האבן, המקיף את גינת הבית. "טוב מאוד", העירה בשביעות-רצון, "כשהיה צורך אפשר לירות מכאן!" היא סברה כי חורי המרוב הם חרקי-ירי.

הזוג שנרמן הגיע לארץ בלי פרוטה. הוא הביא

האם: כסטודנטית וכחברה ונושב (73)

עימו שני חפצים אישיים יקרים לליבו של סמואל: כינור וסכין קוואקית.

סמואל קיבל עבודה בתחנה הנסיונית החקלאית בבז' שמן, אך נוכח לדעת כי מה שלמד ברוסיה אינו מתאים כל-כך לגידולי הארץ. הוא עבר למיקוה-ישראל ולמד שם במשך שנה שלמה, שבה התקיימו השניים בעיקר על שעועית.

סמואל למד, ואשתו בישלה שעועית, קראה ספרים ובכתה. במשך שנתיים בכתה מרוב געגועים למישפחתה. לרוסיה, לתרבות, לאוניברסיטה. "מיסכן סמואל", הודתה כעבור שנים רבות. "איזה חיים קשים עשיתי לו אז!" אבל ורה שנרמן קורצה, כפי שהסתבר, מחומר נוקשה מאוד. ברגע שהתגברה על אכזבתה והשלימה עם חייה החדשים, היא הפכה אשה מן הסוג שיכול היה להופיע כרומאן של טולסטוי.

אחרי שבעלה סיים את לימודיו במיקוה-ישראל

הוצע לו לעלות להתיישבות בקיבוץ או במושב. הזוג בחר במושב והצטרף לקבוצה שעמדה לעלות להתיישבות בעין-חיי, מצפון לפתח-תיקוה, בעיקר מפני שזה היה המקום הקרוב ביותר לתל-אביב. "לא תיארתי לעצמי שאני יכולה לחיות במקום קטן", סיפרה ורה. עין-חיי, שנקרא לאחר מכן כפר-מל"ל (על שם משה-לייב ליליינבלום, שעל שמו נקרא גם הרחוב המפורסם בתל-אביב) לא היתה אף מקום קטן. השניים קיבלו אוהל בשדה, שהעשב התגשש בו לגובה קומת-אדם. במלחמת-העולם הראשונה נערכו כאן קרבות בין התורכים והבריטים, וסימנייה-מאבק עוד ניכרו במקום. ורה אספה את עצמות-האדם שמצאה בעת הכשרת הקרקע, והיא שומרת עד היום בביתה בגלגולת זו, שאלה מחוברת הלסת של אדם אחר.

על הקרקע ישבו בדואים. המתיישבים החדשים לא יכלו לדבר עימם, ותבעו מן המוסדות לפעול לסילוקם. הדבר נעשה בבוח, בעזרת שילטונות-המנדאט. כמו במקומות רבים בארץ שבהם קנתה הקרן הקיימת אדמה מאפנדים ערביים, ונאלצה לסלק ממנה את האריסים והבדואים אשר ישבו עליה.

יתכן שיש מושג סמליות — ואולי יותר מזה — בכך שאריק שרון, האיש שפיקח את הבדואים מפיתחת-רפית ושהפקיע אדמות רבות בשטחים הכבושים למען מתנחלים יהודיים, הוא בעצמו בנום של מתיישבים אשר החלו את דרכם כגרים בדואים מן האדמה שבה הקימו את ביתם.

העובדים לא תקבו

המוסדות נתנו לאנשי עין-חיי תקציב להקמת צרי-פס, המתיישבים האחרים במקום היו בערי-מזאכה בעבר, וידעו לבנות אותם לעצמם. סמואל לא היה נגר, ולא ידע להקים או לתקן צריף. עד 1946 גרה המישפחה בצריף רעוע, פרוץ לרוחות. רק אז הקימה לראשונה את בית-האבן שלה.

החיים היו קשים. במשך שמונה שנים לא היו מים במקום. היו צריכים לשאוב מים מהירקון, בעזרת פרדה. חבית אחת של מים, אחת ליומיים, היתה צריכה להספיק לשתיה, לרחיצה ולהשקיה. מיהרצתה שימשו גם לי השקיה.

רק כעבור שמונה שנים חפרו באר באדמתם ומצאו מים.

ב-1938, כשאריק כבר היה בן 10, הוסיפו לצריף שלהם חדר-אבן. הקימו אותו בשביל הינדים, כדי שיוכלו להכין שיעורים באין-מפריע. סיפרה על כך ורה:

באחד הימים נסע מישוהו הממושב לדמשק להביא כמה עגלות. היתה הגרלה ואנחנו קיבלנו עגלה אחת. סמואל קרה לה תיקוה. מדוע? כי היא היתה התיקוה היחידה שנוכל לתת פעם לילדים כוס חלב.

גידלנו אותה והיא המליטה עגלה. אני אהבתי כל-כך את העגלה שגולדה, כפי שאיני מאמינה שאנשים מסוג גלים לאהוב חיות. החזקתי אותה כל היום על הידיים, האכלתי אותה וליטפתי אותה.

לא הפסקתי לפנק אותה. היא החליפה עבורי את כל הגעגועים למשפחה שלי וברוסיה.

פעם אחת נכנסתי לרפת אחרי שהחלפתי שימלה. העגלה התנפלה עלי וניסתה לגנוח אותי בבטן. אחר-כך ניסתה לגנוח גם את סמואל. ראינו שהיא נעשתה תוקפנית והחלטנו למכור אותה. סבלתי מכך נורא. כל-כך אהבתי אותה. אבל לא היתה ברירה. היינו מוכרחים למכור.

זאת היתה בשבילי מכה נפשית קשה. מכרנו אותה לאחד החברים בתנאי שיחזיק אותה ויגדל אותה ויהן לי לבקר אותה מתי שארצה.

יום אחד ראיתי את האיש ואמרתי לו: "אני רוצה לראות את העגלה שלי". הוא צחק לי ואמר: "אתמול אכלת את הבשר שלה". זה היה הקצב. ואני חשבת שזה מומחה לגידול פרות.

זה היה מאורע שגרם לי סבל נורא. חדלתי מלדבר עם האיש. שנים רבות לא נתתי לו להיכנס לחצר שלנו. אחר-כך הפרה שלנו המליטה עוד שתי עגלות. אחת מכרנו ובכסף בנינו את החדר לאריק ודיסה.

המצוקה היתה מזווה גם בסכנות.

ב"מאורעות" 1929 פשטו שמועות כי אלפי ערבים מאזור קלקיליה עומדים לעלות על מושבי השרון. תושבי כפר-סבא פינו את מושבתם. חברי המושב עין-חיי סירבו לזוז. ורה נטלה את אריק ואחותו והסתתרה ברפת, מאחורי קיר של בטון מוויין. שיכול היה לשמש כקיר-מגן. אולם ההתקפה לא באה. מנהיגי הערבים שוכנעו שלא לתקוף את היישוב, וחזרו לקלקיליה. כעבור 27 שנים פיקד אריק שרון על "פעולת-תגמול" נגד קלקיליה.

התרומה של הערבי כאוייב, הזומם דהשי מידם, לא משה מבית מישפחת שנרמן מעולם, בכך השנים שבהן עוצבה תמונת-עוזמו של אריק. העולים שכאו מרוסיה בודדאי לא יכלו לתאר לעצמם את המחשבות והרגשות של האוכלוסיה המקומית, שראתה בהם מנשלים הזוממים הנרשם מארצם.

עד היום קשה לאריק שרון לדמיין לעצמו את עולמם הרחובי של הפלסטינים, כשהוא מדבר על "טרוריסטים", "מחבלים" ו"מתפרעים".

מילחמה בשכנים

איזו לא הספיקו כל הצרות האלה, יצרו לעצמם ורה וסמואל שנרמן צרה מיוחדת נוספת. כולה